

Провідник у невидимий світ

ЗІНА ЛЕВІТІНА

14 СЕРПНЯ 2019

«Писати про музику – все одно, що танцювати про архітектуру», – казав американський актор Мартін Малл. Та я все-таки спробую.

Фото: Helen Haden, Lancing College chapel interior

Що таке, власне, музика? Музика – це один із видів мистецтва, у якому звуки організовані в часі і просторі. Порівняно з будь-яким іншим видом вона має особливий вплив на психологічний стан людини. Причина цього, як на мене, в тому, що музику, на відміну від решти

мистецтва, неможливо побачити: її можна лише почути, відчути, прожити. Музика – образ невидимого, у якому без слів розгортається ідея твору, думка композитора.

Озираючись у далеке минуле, можна помітити цікаву річ: мистецтво було єдиним цілим. Не існувало окремо музики, окремо танцю чи поезії, до яких ми звикли сьогодні. Тодішня людина сприймала мистецтво як нерозривну єдність. А може, навіть не вбачала в ньому «мистецтва». Музика, тобто просто спів, голос, який, по суті, і є першим музичним інструментом, у поєднанні з монотонними ритмами допомагала людям робити якусь спільну справу. Навряд чи кому спадало на думку просто так сісти в печері й насолоджуватися співом. Життя вимагало постійного руху: не підеш на полювання – залишиш голодною сім'ю й самого себе, не підтримуватимеш вогню – змерзнеш і наразиш родину на небезпеку стати гарною вечерею для хижаків. У таких умовах спів потрібен був для супроводу праці, для спільного діяння.

Голос людини був першим музичним інструментом: повітря, яке виштовхують легені, змушує коливатися голосові зв'язки, які і створюють звукові хвилі. Складно уявити, як людина раптом додумалася співати. Можливо, спробувала відтворити спів птахів, а може, розспівуючи слова, вдалося донести їх на більшу відстань, ніж просто проговорюючи. Утім, усе могло бути й навпаки: спів передував мові. Хай там як, очевидно, що голос – це перший інструмент, завдяки якому людина спілкувалася, виражала емоції, попереджала про небезпеку тощо. Висловлювати емоції й ідеї згодом стали й за допомогою інших інструментів, але голос залишається вінцем музичного мистецтва.

Із прославлення «сил природи» та з пізнішого усвідомлення присутності Творця починається духовна музика, яка, виходячи на нові й нові щаблі мистецького розвитку, провокувала постійний рух – духовний і молитовний. Зовнішній рух поступово переходив у внутрішній. Разюча відмінність духовної музики від згодом секуляризованої світської полягає в тому, що перша спонукає до духовної роботи всіх задіяних: вона має не слухачів, а тільки виконавців, вона – провідник у невидимий світ, світ Любові й Досконалості.

Людське життя поступово ставало дедалі комфортніше, а мистецтво відмежовувалося від повсякдення, набуваючи рис чогось, чим варто насолоджуватися окремо. Цікава річ: у таких умовах воно розщепилося на складові; те, що раніше було одним цілим, тепер стало окремими музикою, танцем і поезією. А театр, а опера? – заперечите ви й матимете цілковиту рацію: справді, синтетичні мистецтва існують досі, проте на іншому рівні розвитку творчості. Музика, яка, по суті, в єдиному прояві уособлювала духовність, відходить у світську сферу. Тут з'являються слухачі, спостерігачі того, що відбувається на сцені. Учасники колись спільного дійства, спільної духовної праці розділяються на виконавців і реципієнтів.

Разюча відмінність духовної музики від згодом секуляризованої світської полягає в тому, що перша спонукає до духовної роботи всіх задіяних: вона має не слухачів, а тільки виконавців, вона – провідник у невидимий світ, світ Любові й Досконалості.

У чому ж полягає особливість музики? Чому нас так заспокоює, бентежить, радує, провокує сумувати або навіть уводить у якийсь транс те, що ми чуємо? Думаю, відповідь на це запитання також треба шукати біля самих витоків людської культури. Небезпеку людина перш за все чула, а потім уже бачила – бо якщо вже бачила, то, найімовірніше, рятуватися було пізно. Пісня рідного дому теж могла долинути раніше, ніж виднівся сам дім. Саме через слух насамперед сприймали й передавали інформацію. Звук здатен впливати на психічний стан людини найбільше, бо діє таємно, на відміну від того, що людина може бачити.

А можливо, тому, що «спочатку було Слово»? Адже саме у Слові, тобто в тому, що ми сприймаємо на слух, Творець явив усесвіт. Якщо так розмірковувати, можна припустити, що сотворення світу й було першою духовною музикою. Бо що таке духовна, церковна музика? Це та, яка доносить Слово до нашого сприйняття, є прикрасою для нього, існує заради нього. Із тексту не можна випустити ані слова, навпаки, потрібно йти від тексту до мелодії. Пульс Слова і є ритмом мелодії. Духовна музика – це врівноважені почуття, інтелект і воля, і внутрішня робота під час її виконання полягає якраз у тому, щоб жоден елемент не вийшов із рівноваги. Світська ж музика існує заради власної краси, краси суголосся звуків.

Глибше замислюючись про риси духовної музики, можна досягнути одну з великих проблем цього світу: слово втратило вагу. Словами розкидаються, а часто й узагалі нехтують, забуваючи, що Слово було першопричиною всього. Сучасний темп життя, на жаль, не сприяє врівноваженню почуттів, інтелекту й волі, щоб задуматися над Словом і сприйняти його. Часто навіть спів під час Служби Божої більше нагадує караоке з улюблених пісень, аніж серйозну внутрішню роботу над собою. Тоді наш провідник у невидимий світ рівноваги скеровує зовсім в інший бік – до світу почуттів, тобто того, у який веде й світська музика.

Тому церковна музика на новому щаблі розвитку має важливе завдання: привернути увагу людей до Слова, до врівноваження духовного світу через текст і мелодію, і повернути значущість молитви й самого літургійного співу – окрасу й підтримку для Слова на його шляху до людських умів і сердець.

Warning: count(): Parameter must be an array or an object that implements Countable in
/home/kairosbo/verbum.com.ua/www/wp-includes/post-template.php on line **284**